

Darovita djeca u sustavu predškolskog odgoja

Buden, Irena

Undergraduate thesis / Završni rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:221336>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-28**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ
(Čakovec)**

ZAVRŠNI RAD

Ime i prezime pristupnika: Irena Buden

TEMA ZAVRŠNOG RADA: Darovita djeca u sustavu predškolskog odgoja

MENTOR: doc.dr.sc. Adrijana Višnjic-Jevtic

Čakovec, rujan 2019.

SADRŽAJ

SADRŽAJ	1
Sažetak	2
Summary	3
1. UVOD	4
2. DAROVITA DJECA	5
2.1. Karakteristike i ponašanja darovite djece	8
2.2. Razlike bistrog i darovitog djeteta	10
2.3. Aktivno učenje darovite djece	11
2.4. Slika darovitog djeteta o samome sebi	13
2.5. Nepoželjna ponašanja darovite djece	16
3. KOMPETENCIJE I SPOSOBNOSTI DAROVITE DJECE	18
4. ODGOJITELJ I DAROVITO DIJETE U ODGOJNOJ SKUPINI	22
4.1. Načela rada odgajatelja s darovitom djecom i njihova primjena	25
4.2. Odgojiteljevo procjenjivanje i pogreške u prepoznavanju darovite djece te opasnosti etiketiranja darovite djece	28
4.3. Programi za darovitu djecu	32
4.4. Poticajne igre i aktivnosti	33
5. ZAKLJUČAK	35
LITERATURA	36
Kratka biografska bilješka	37
Izjava o samostalnoj izradi rada	38

SAŽETAK

Darovita djeca su ona djeca koja imaju razvijenije sposobnosti od svojih vršnjaka, visoku razinu kreativnosti te motivacije za učenje i istraživanje . Zbog toga, postižu nadprosječne rezultate. Osim genetske predispozicije da netko dijete postane darovito važna je i okolina u kojoj dijete živi. Ona ima veliki utjecaj na djetetovu darovitost jer samo ako dijete ima pozitivno, ohrabrujuće i poticajnu okolinu moći će razvijati svoje sposobnosti te ostvariti svoj maksimalni potencijal. Isto tako, okolina darovitog djeteta ima veliku ulogu i u otkrivanju djeteta da je darovito. U prvim godinama života, najčešće su roditelji ti koji provode najviše vremena s djetetom, a kasnije su tu i odgojitelji koji uz pomoć alata mogu prepoznati darovitost djeteta. Prepoznavanje darovitog djeteta nije lagano te iziskuje iskustvo rada s darovitom djecom i znanje o tome tko su oni te kakve su njihove karakteristike, ponašanja, sposobnosti i sl. Nakon prepoznavanja darovitog djeteta, bitno ga je uključiti u kvalitetne programe koji će mu pomoći razvijati sposobnosti i znanja, omogućiti mu različite vrste poticajnih materijala koji će poticati njegovu znatiželju za istraživanjem, učenjem i stvaranjem novog iskustva. Isto tako, u kvalitetnim programima za darovitu djecu bitan je i odnos odgojitelja i djeteta u smislu stvaranja pozitivne atmosfere, poštovanja i poticajnog okruženja jer će dijete u takvim uvjetima željeti naučiti još više i detaljnije.

Cilj ovog rada jest prikazati važnost ranog otkrivanja darovitog djeteta te poticanje njegovog cjelovitog razvoja u svrhu postizanja više razine razvoja te ostvarenje djetetovih maksimalnih potencijala. Prepoznata i ostvarena darovita djeca svojim sposobnostima i idejama pomiču granice mogućeg i imaju veliki doprinos društvu u kojem žive i šire.

Ključne riječi: darovita djeca, odgojitelji i darovita djeca , procjenjivanje darovitog djeteta, karakteristike darovite djece, programi za darovitu djecu

SUMMARY

Gifted children are those who have more developed abilities than their peers. They have a high level of creativity and motivation for learning and research so they can achieve more than average results. In addition to the genetic predisposition for a child to become gifted, the environment in which they live is also important for their development. It has a major impact on a children's gift development because of a positive, encouraging and supportive environment. They will be able to develop their abilities and reach their maximum potential. In the early period of a child's life, usually parents are those who spend the most of their time with their children. In the later childhood it's important to identify a child's talent, their potential or a gift. To identify a child who has potential or a gift is not easy, it requires experience with gifted children and knowing who they are and what are their characteristics, behaviours, abilities, etc. Educators in pre-school are those who have the knowledge and experience to identify gifted children. When educators identify a child with a gift, they have to include them into a quality programs that will help develop their gift and abilities. Educators have to provide them with different types of stimulating materials that will stimulate their curiosity for learning new things. Those programs are really important to develop relationship between a child and educator because it provides a positive atmosphere, respect and a supportive environment in which children are more willing to learn new things.

The goal of this work is to show how much is important to identify a gifted child in his early period of life and to develop talent to their maximum potential. Recognized and accomplished gifted children, with their abilities and ideas, are pushing the boundaries of the possible and making a major contribution to the society in which they live.

Keywords: gifted children, educators and gifted children, identifying children's talent, characteristics of gifted children, programs for gifted children

1. UVOD

Danas pojam darovitosti i darovite djece sve više dobiva značaj te pozornost stručnih osoba koji se bave s djecom. Sukladno tome, sve više darovite djece je otkriveno te se pokušavaju postići što bolji uvjeti za pravilan razvoj njihovih sposobnosti, postizanju što većeg broja različitih iskustava pa to dovodi do većeg i bogatijeg znanja o okolini i svijetu u kojem žive. Darovita djeca rođena su s genetskom predispozicijom i već od ranog djetinjstva pokazuju znakove darovitosti. Prepoznavanje njihove darovitosti već u ranoj dobi omogućiti će im bolji i kvalitetniji razvoj prema njihovim individualnim potrebama. Isto tako, pozitivna okolina u kojoj žive prilagoditi će se njihovom načinu istraživanja i učenja prilikom čega će svoje sposobnosti usavršavati i razvijati, a time i postizati nadprosječne rezultate. Darovita djeca svojim ponašanjem i svojom osobnošću mogu se razlikovati od druge darovite djece, no većina darovite djece pokazuje veliku razinu motivacije i znatiželje za istraživanje detalja i tema koje su u njihovom krugu interesa, visoko su motivirani za rješavanje zadatka do kraja prilikom čega zbog svoje visoke kreativnosti nalaze i po nekoliko načina rješenja zadatka.

U predškolskom sustavu, darovita djeca mogu osjećati frustraciju, nezadovoljstvo i dosadu ukoliko ponuđeni zadaci su niže razine od one koju su oni već postigli, ako se zadaci ponavljaju te ako nisu u djetetovom krugu interesa. Stoga, darovitoj djeci u redovnim programima predškolskog sustava treba omogućiti poticajne materijale, zadatke i aktivnost koje će potaknuti njegov cjelovit razvoj.

Ovaj rad podijeljen je na nekoliko poglavlja u kojima se pojašnjava pojam darovitosti i darovite djece. U prvom poglavlju govori se općenito o karakteristikama i ponašanju darovite djece, negativnim stranama darovitosti, načinima učenja darovite djece te slici darovitog djeteta o samome sebi. Drugo poglavlje govori o vrstama kompetencija i sposobnosti darovite djece. Treće poglavlje govori o odnosu odgojitelja i darovitog djeteta u predškolskom sustavu, njihovom procjenjivanju darovite djece te vrstama programa koji se nude darovitoj djeci u predškolskom sustavu te igrama koje odgojitelji mogu provoditi s darovitom djecom.

2. DAROVITA DJECA

Darovito dijete jednako je kao i sva ostala djeca. Ono je dijete koje svoje znanje gradi kroz igru, zabavu, učenje i istraživanje. Ono je zainteresirano za upoznavanje svijeta oko sebe, stvaranje novih spoznaja i iskustva prilikom manipuliranja s predmetima i pojavama. Njegova unutarnja motivacija i želja za novim znanjem je ono što njega potiče na razvijanje, mijenjanje, proučavanje i povećavanje znanja i iskustva o njegovim individualnim interesima.

No, moguće je da darovito dijete radi brže, bolje, uspješnije, više i drugačije od svojih vršnjaka. Takvo dijete, u odgojnoj skupini, može biti ono koje postiže iznad prosječne rezultate pa samim time može se prepoznati kao darovito dijete. Kako bi znali prepoznati darovito dijete u odgojnoj skupini, prvenstveno trebamo znati i razumjeti definiciju i pojam darovitosti.

Autorica Čudina-Obradović (1990) govori da je najstarije i najrasprostranjenije shvaćanje darovitosti proizlazi iz psihometrijske definicije inteligencije. Shvaćanje da je moguće mjerenje sposobnosti u određenim situacijama kroz testove, dovelo je do toga da se razlike u sposobnostima između pojedinaca mogu utvrditi pomoću IQ testa (tj. koeficijenta inteligencije). Testovi inteligencije služe kako bi izmjerili pojedinčevu sposobnost adaptiranja na novonastale situacije u kojima su potrebne određene sposobnosti te njegovo razumijevanje apstraktnih pojmova i odnosa pri čemu je moguće stjecanje novih znanja na brz i razumljiv način. Testovi inteligencije sadrže nekoliko kategorija prema kojima se može odrediti razina razvijenosti koeficijenta inteligencije. Prosječni rezultat IQ testova jest oko 100, dok kod nadarenih i visoko nadarenih osoba 130-139, a iznimno visoko nadarenih od 140 nadalje. Prema tome možemo zaključiti darovite osobe/djeca imaju natprosječne rezultate u IQ testovima.

Cvetković Lay i Sekulić Majurec (1998) navode kako darovitost određuje spoj osobina uz koje pojedinac može postići iznad prosječne rezultate. Ti rezultati mogu biti u jednoj ili nekoliko aktivnosti koje su u njegovom interesu. Autorica Čudina-Obradović (1990) govori o shvaćanju darovitosti kao nekoliko vrsta sposobnosti. U te sposobnosti uključene su: opće intelektualne

spособnosti, opće kreativne sposobnosti, produktivno-kreativne sposobnosti te specifične sposobnosti koje mogu biti vezane uz razvoj i upotrebu misaonih procesa ili kao područno-specifične inteligencije i kreativnosti.

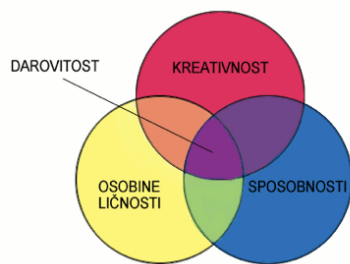
Postoji nekoliko načina manifestiranja darovitosti. Jedan od načina je darovito dijete koje u svakodnevnom ponašanju pokazuju visoko razvijeni smisao za humor, učenje i pamćenje s lakoćom te uočavanje uzročno-posljedičnih veza. Takvo ponašanje veže se uz visoko razvijenim intelektualnu sposobnost ili sposobnost koja je specifična za određeno područje (npr. glazba, likovni, sport). Slijedeći način javljanja darovitost može biti manifestirano kroz visoko postignute rezultate u jednom području, dok u drugim područjima je na razini prosječnog djeteta. Takva djeca nazivaju se čudom od djeteta. Zatim je, idiot-mudrac koji imaju neku sposobnost izrazito razvijenu dok druge sposobnosti su im retardirane. Imamo i djecu genije koji u psihometrijskim testovima pokazuju iznad prosječne tj. vrhunske rezultate s koeficijentom inteligencije većim od 160, dok u produktivno-kreativnim testovima imaju veliki produkt svojih ideja koje su značajne i imaju dugotrajni utjecaj. Zadnja način je talent koji je ujedno i najteže odrediti od svih navedenih. Ono ima nekoliko značenja prilikom čega je prvo značenje da je talent dio darovitosti, da se talent manifestira u darovitosti te da je talent sadrži osnovne sposobnosti koje omogućuju pojedincu postizanje visokih rezultata te visoko razvijene sposobnosti u određenim područjima (Siročić- Pleić, 2008).

Nekoliko čimbenika je potrebno za postizanje darovitosti. Jedan od čimbenika je genetska i nasljedna predispozicija pri čemu djeca su rođena s većim potencijalom da brže razvijaju određene sposobnosti . No, samo to nije dovoljno. Nakon rođenja djeteta, veliki utjecaj ima okolina koja može poticati ili smanjivati mogućnost da dijete razvija svoje sposobnosti te dosegne svoje potencijale i ostvaruje iznad prosječne rezultate.

Renzulli i Reis (1985, prema Cvetković Lay i Sekulić-Majurec, 1998) stvorili su troprstenastu koncepciju prema kojoj možemo odrediti i otkriti darovitost.

U troprstenastu koncepciju darovitosti spada:

1. Iznad prosječno razvijene sposobnosti
2. Osobine ličnosti, posebno specifična motivacija za rad
3. Kreativnost

Slika 1. Troprstenasta koncepcija darovitosti

U troprstenastoj koncepciji darovitosti veliku važnost ima iznad prosječne razvijene sposobnosti što se može objasniti činjenicom da darovito dijete radi brže, bolje, više i uspješnije od djece svoje dobi. Isto tako, vrlo važna je i osobnost samog djeteta, njegova motiviranost za rad, znatiželja, istraživanje, isprobavanje, mijenjanje svojih teza i visoko potreba za usvajanjem i dobivanjem novih informacija kako bi svoje znanje i iskustvo moglo proširivati. Jednako važna sastavnica je i kreativnosti pri čemu djeca pokazuju raznolikost i originalnost u stvaranju novih i drugačijih ideja, misli i pitanja.

Autorice Cvetković Lay i Sekulić Majurec (1998) govore kako uz darovitost se često veže pojam talent pri čemu talent označava postizanje iznad prosječnih rezultata u jednom području aktivnosti (npr. likovni, glazbeni, sportski, matematički i sl.). Razlika između talentirane i darovite djece je to što talentirana djeca postižu visoke/iznad prosječne rezultate u specifičnom području (likovnom, glazbenom, sportskom i sl.) dok darovita djeca imaju visoko razvijene sposobnosti u jednom ili više područja prilikom čega stvaraju ideje i zamisli koje su na razini odrasle osobe te zbog svoje visoko razvijene kreativnosti mijenjaju i usavršavaju znanja o području s kojim se bave.

2.1. Karakteristike i ponašanje darovite djece

Darovita djeca imaju emocionalne, socijalne, fizičke i kognitivne potrebe te individualne interese. No, po svojem stupnju razvoja, brzini učenja i svladavanju zadataka znatno se razlikuju od ostale djece te dobi te samim time pokazuju određene vrste ponašanja i opće osobine ličnosti koje su karakteristične za darovitost. Cvetković Lay i Sekulić Majurec (1998) kao opće osobine ličnosti darovite djece navode: pozitivna slika o sebi, samopoštovanje, samopouzdanje, postavljanje visokih ciljeva, odsutnost straha od kritike, osjećaj vlastite vrijednosti i postavljanje visokih standarda vlastitog rada te veća nezavisnost u radu koja se iskazuje kroz autonomiju, samodosljednost, dominantnost i individualizam, samousmjerenost, nekonformizam, inicijativnost, spremnost na rizik. Također ističu kako prema svojim karakteristikama, darovita djeca imaju bolje opće tjelesno zdravlje te su tjelesno naprednija, tijekom dana su više aktivnija, živahnija, s većom razinom energije te obično trebaju/imaju manje sati sna od ostale djece. Darovita djeca u društvu svojih vršnjaka pokazuju veće samopouzdanje i samopoštovanje prilikom čega se javljaju za izvršavanje težih i složenijih zadataka, a njihovo uspješno rješavanje pogoduje razvoju pozitivne slike o sebi. Postavljaju si visoke ciljeve te jako su uporni u izvršavanju istih. Njihova unutarnja motivacija i želja za uspjehom te zadovoljstvo tijekom i nakon uspješno obavljenog zadataka je ono što njih tjera da uče i istražuju sve više i više. Najviše vole istraživati o stvarima za koje imaju veliki interes, motivaciju i koje im pobuđuju znatiželju, visoku razinu kreativnosti i mašte te „glad“ za znanjem prilikom čega brzo uče i s velikom žarom usvajaju nova saznanja i informacije što u daljnjem djelovanju kvalitetnije primjenjuju. Sve što želi i voli raditi ima potrebu napraviti perfektno i bez greške, a kada im to ne uspijeva doživljava osjećaj frustracije i ljutnje. Već u ranoj dobi pokazuju interes za knjigu i čitanje zbog čega najčešće brzo nauče prepoznavati sva slova, razvijati glasovnu osjetljivost i predčitalačke vještine, a posljedica toga je rano razvijanje čitalačkih vještina i samog čitanja te bogat rječnik. Prilikom rješavanja zadatka motivirani i ustrajni u tome da zadatak riješe do kraja prilikom čega osmišljavaju nove i drugačije ideje i smjerove, najčešće nalazeći nekoliko rješenja zadataka. Isto tako, o tema za koju oni imaju interes često nije proučena površno, već imaju želju za istraživanjem teme do te mjere da žele znati detalje. Često će raditi samostalno, sa zavidljivošću, marljivošću, ustrajati u radu čak i unatoč doživljenim neuspjesima, a o

njihovoj sklonosti da se pritom izlažu i raznim rizicima odgajateljima doista ne treba posebno govoriti. Tijekom razgovora s drugim osobama, postavljaju razvojno naprednija pitanja, a interesi su im napredniji od razvojne faze svojih vršnjaka zbog čega imaju veći raspon i temelj općeg znanja. Njihovo razmišljanje je apstraktno i zrelije od djece iste dobi. Prilikom suradnje s drugima oni su fleksibilni i imaju sposobnost brzog prilagođavanja novonastalim situacijama prilikom čega pokazuju stabilno ponašanje. Osim toga, talentiranost darovite djece nije ograničena na jedno područje već nekoliko. Pa tako mogu biti talentirani u području umjetnosti, socijalnom području, tehničkom području te kreativnosti. No, osim toga imaju sposobnost istodobnog obavljanja više poslova ili zadataka prilikom čega imaju pod kontrolom sve što se događa i mogu odrediti slijedeći korak za svaki zadatak

2.2. Razlike između bistrog i darovitog djeteta

Autorice Cvetković Lay i Sekulić Majurec (1998) navode kako postoje razlike između bistro i darovite djece. Bistra djeca su ona koja prilikom postavljanja pitanja od strane odrasle osobe, znaju sve odgovore, prate što im drugi govore i pokušavaju to napraviti točno. U društvu vršnjaka žele biti glavni i vođa skupine. Vole se družiti s drugom djecom, a škola/vrtić im predstavlja radost i uživanje. Njihova zainteresiranost za nova znanja je visoka, zadatke koje dobiju izvršavaju uspješno, uče s lakoćom, upijaju informacije koje dobiju, svoje naučeno znanje mogu primijeniti u svakodnevnom životu, dobro pamte, vole osmišljavati zadatke te imaju dobre ideje. Za razliku od darovitog djeteta, bistro dijete je lako uočiti u odgojnoj skupini s obzorom na svoje napredne i razvijene sposobnosti (osobito spoznajne i jezične).

S druge strane, darovita djeca su ona koja su iznimno radoznala i vole postavljati pitanja. Oni imaju neobične ideje i zamisli koje odraslima ponekad mogu biti jako čudne. Vole raditi na svoj način te ne vole kada im se nameću tuđe ideje i šablone. Teme koje su u njihovom krugu interesa žele proučavati, razrađivati i usavršavati do detalja. Oni često iniciraju nove projekte, nalaze nova rješenja zadataka, uočavaju prilikom učenja, pronalaze nove načine primjene naučenog te imaju nove i originalne ideje. Društvo odraslih i stariji više preferiraju od društva svojih vršnjaka. Vrlo su samokritični i postavljaju si visoke ciljeve (Cvetković Lay, Sekulić Majurec, 1998).

Sve u svemu, bistra djeca su ona koja prate odraslu osobu, pravila i načine koje su već vidjeli te ne produciraju nove i drugačije načine dok darovita djeca rade sve na svoj, drugačiji način, produciraju nove i drugačije ideje od već viđenog pri čemu se može vidjeti njihova visoka razina kreativnosti.

2.3. Aktivno učenje darovite djece

Od najranije dobi djeteta važno je stvoriti pozitivno, poticajno i sigurno okruženje u kojem ono može u potpunosti razvijati svoje potencijale, znanja, sposobnosti kroz nova i drugačija iskustva. Budući da su roditelji oni koju su prve osobe s kojima dijete boravi, oni imaju prilike uočiti djetetove karakteristike ponašanja koje pokazuje već u ranoj dobi, a tako i utjecati na njegovo istraživanje, povećavanje znanja, zadovoljavanje potreba i interesa djeteta te stvaranje novih iskustva i doživljaja.

Tijekom razvoja u ranom djetinjstvu, predškolsko doba i rano školo doba djeca doživljavaju velike pomake u razvoju spoznajnih, jezičnog, logičko-matmatičkih sposobnosti, kreativnog razmišljanja i sl. U tim periodima djeca istražuju svijet tako što dobivaju velike količine podražaja te osjetilnih informacija prilikom čega grade svoje znanje i iskustvo o svijetu. Stručnjaci su otkrili kako su djeca te dobi sposobna točno i jasno protumačiti vrlo složenu činjenicu koju u potpunosti ne razumiju ako su s njom imali aktivno iskustvo, a sve u svrhu potrebe za jasnijom slikom i shvaćanjem svijeta u kojem žive (Cvetković Lay i Sekulić Majurec, 1998).

Pojam aktivno učenje podrazumijeva učenje djeteta svakodnevno, u bilo kojoj situaciji, s bilo kakvim poticajnim materijalom, prilikom čega dijete dobiva vanjske podražaje koje utječu na njegov razvoj iskustva i znanja. Dijete je aktivni sudionik u igri, ono odlučuje s čime će se igrati, u kojoj aktivnosti želi sudjelovati te što želi naučiti. Koliko će zaista dijete naučiti i hoće li to znanje biti više ili manje kvalitetno ovisi o djetetovoj sposobnosti i stupnju razvoja sposobnosti. Stoga, važno je omogućiti djetetu razvoj svojih vještina, znanja, iskustva, stavova i mišljenja u svrhu izgradnje što kvalitetnijeg razvoja i sposobnosti djeteta(Cvetković Lay i Sekulić Majurec, 1998).

U odgojno-obrazovnim ustanovama, darovitoj djeci je bitno osigurati program koji će omogućiti djetetu prelazak iz trenutne faze razvoja u slijedeću te potaknuti njegov cjelovit razvoj po čime

se podrazumijeva : osjetilni i psihofizički. To bi značilo da program mora biti izazovan u svrhu razvoja svih osjetila, sposobnosti i iskustva prilikom čega program mora biti individualno prilagođen kako djetetu ne bi bio pretežak te time se napravio negativan učinak. Isto tako, program mora omogućiti dolazak do novih i drugačijih spoznaja, omogućuje razvoj samotkrivenja prilikom čega dijete spoznaje svoje mogućnosti i razvija mišljenje. Takvo okruženje osposobiti će dijete i omogućiti će mu da upotpunjuje i ostvari svoje emotivne, spoznajne i socijalne mogućnosti (Cvetković Lay, 1995).

Cjelokupni razvoj djeteta podrazumijeva i razvoj njegovih kompetencija. Kompetencije su važan dio čovjekovog života te su ključne prilikom djetetovog razmišljanja, ponašanja, stvaranja i otkrivanja. Djeca svoje kompetencije grade prilikom igre koja nije vođena od strane odrasle osobe, koja se odvaja samostalno od strane djeteta ili u suradnji s drugom djecom. U takvoj igri djeca uče i izgrađuju svoje kompetencije, svladavaju prepreke i konflikte koje nastupe tijekom igre (Huether i Hauser, 2015).

Autor Ken Adams (2007) govori kako djeca lakše uče kroz kreativno razmišljanje. Razlog tome je što kreativno razmišljanje potiče dijete na razmišljanje, čime mu se razvija sposobnost rješavanja zadataka na divergentan način. Divergentno učenje je vrsta učenja u kojem imamo jedan problem i prilikom rješavanja problema smišljamo puno različitih načina rješenja. Kroz takav način učenja, djeca razvijaju svoju kreativnost i maštu, a samim time lakše zapamte ono što su naučili.

2.4. Slika darovitog djeteta o samome sebi

Poimanje samog sebe od rane dobi pod utjecajem je okoline u kojem dijete živi. Već od dojenačkog doba pa nadalje djeca uče o samome sebi tijekom međuodnosa s drugim osobama (tijekom razgovora, igre, druženja, suradnje i sl.) Odnos s drugima djetetu omogućuje da spozna tko je on i što ono sve može. Dijete već od rane dobi može osjetiti što okolina misli o njemu i što ono osjeća prema sebi u smislu svojih mogućnosti, sposobnosti, izgleda, znanja i sl. Ukoliko je okolina pozitivna, tada dijete može preći preko „prepreke“ i negativnih razmišljanja te stvoriti pozitivnu sliku o samome sebi (Cvetković Lay i Sekulić Majurec, 1998).

Za kvalitetan razvoj, visoko razvijeno samopoimanje i samopoštovanje bitno je graditi s djetetom pozitivan odnos pun razumijevanja, poštivanja, ljubavi i uvažavanja. Pozitivnom atmosferom i odnosima dijete-odrasli, dijete stvara pozitivnu sliku o sebi, o svojim sposobnostima, vještinama, izgledu, spolu, uzrastu i osobnim obilježjima .

U razvoju predškolskog djeteta bitna je njegova razina samopoimanja. To bi značilo da je bi dijete trebalo imati svijest o vlastitim kompetencijama, sposobnostima, vještinama, mogućnostima. Te informacije dobiva u aktivnoj igri i aktivnostima prilikom čega gradi sliku o samome sebi. S obzorom da darovita djeca brže, bolje i prije usvajaju osnovne motoričke i spoznajne vještine, njima je važno osvijestiti mogućnost korištenja svojih sposobnosti i vještina i znanja u svakodnevnim aktivnostima (Cvetković Lay i Sekulić Majurec, 1998). Razlog tome je što će tako djeca postupno razvijati samopouzdanje kroz rješavanje problemskih situacija, dolaženje do rješenja, otkrivanje novih načina, preko neuspjeha u rješavanju doći do uspješnog rješavanja problema. Samim time što će razvijati samopouzdanje i samopoštovanje, gradit će i bolju sliku o sebi što je odličan temelj za postupno građenje identiteta i karaktera djeteta.

Imati pozitivnu sliku o sebi znači biti svjestan svojih boljih i lošijih strana, prihvatiti sebe onakav kakav jesi te znati da niti jedno biće na svijetu nije savršeno. Stoga, prilikom odgoja darovite

djece bitno ih je ohrabrivati, naglašavati njihove vrline, pokazivati poštovanje prema djetetu, cijeliti ga kao aktivnog sudionika u odgoju te pomoći djetetu da prihvati samog sebe (Cvetković Lay, 1995).

Osim pozitivne slike o sebi, dijete može stvoriti i negativnu sliku o sebi. Negativan odnos prema sebi u ranoj dobi može se odraziti na sve aspekte života u kasnijem razdoblju. To bi značilo imati nisko samopouzdanje, samopoštovanje, imati stav da on ne može nešto uraditi (što bih mogao), odbijanje zadataka, negativno ponašanje i sl.

Darovita djeca često mogu biti perfekcionista i imati izrazito razvijenu samokritičnost. To postaje problem kada dijete postane frustrirano zbog svoje percepcije i viđanja kako bi nešto trebalo izgledati i onoga što on zapravo može napraviti. Na primjer, dijete si može zamisliti u mašti stroj koji bi imao različite funkcije i izgledao bi na određen način no s obzirom na njegov stupanj razvijenosti fine motorike on to nije u stanju napraviti te zbog toga može imati negativne misli o sebi te nisko samopouzdanje. Tada je važno osvijestiti djetetu da ono što je napravio nije loše već je to najbolje što je mogao napraviti, a ako će dalje raditi i vježbati crtanje da će postajati sve bolji i bolji. Važno je da dijete osjeti prihvaćenost bez obzira na razinu razvijenosti njegovih sposobnosti, vještina i znanja.

Isto tako, darovito dijete zbog svoje visoko razvijene inteligencije i osjetljivosti može imati lošu, krivu i negativnu sliku o sebi. Zbog toga, mnoga darovita djeca ostanu na razini koja im ne omogućuje daljnji razvoj te zbog toga ne ostvare svoje potencijale do kraja. Osim toga i karakteristike darovitog djeteta mogu stvoriti problem u poimanju samoga sebe, pa tako raniji govorni razvoj i ranije samopoimanje, prolaženje kroz razvojne faze brže od svojih vršnjaka, djetetova svijest da je različit te sklonost kritičkog promišljanja o sebi mogu utjecati na djetetovu sliku o samome sebi (Cvetković Lay, 1995).

Uz nepovoljne okolišne čimbenike te negativno razmišljanje o samome sebi, dijete sve više postaje nesigurno. Nesigurno dijete je ono koje odbija probati nešto novo, ne želi samostalno raditi, ne zna svoju vrijednost, vještine, sposobnosti i mogućnosti te nije motivirano za njihovo otkrivanje. Roditelji i odgojitelji su oni koji često i nepromišljeno znaju opominjati djecu

prilikom njihovog istraživanja svijeta i divljenja svojim mogućnostima, a zbog tog djeca postaju zatvorena pred svijetom. Isto tako, strah, negativno razmišljanje i pritisak u mozgu osim što proizvode nemir, mogu proizvesti i to da djeca ne mogu dobivati podražaje iz okoline putem osjetilnih kanala jer sve ono što oni znaju ne može se povezati s onim što dobivaju iz okoline. To bi značilo da strah, nemir i preveliko uzbuđenje onemogućuje učenje djeteta. Ponašanja koja utječu na to mogu biti: prilikom vikanja i udaranja tj. kada dijete napada, prilikom nemogućnosti slušanja, koncentracije i gledanja i prilikom djetetovoj povlačenja u sebe kada ne želi imati kontakt sa svijetom te kada se počne skrivati. Djeca u tim trenucima se osjećaju nemoćnima, posramljena i osjećaju razočarenje prilikom čega burno reagiraju (Hüther i Hauser, 2015). Stoga, u djetetovom samopoimanju jako veliku ulogu ima i okolina koja može biti podržavajuća ili nepodržavajuća. Podržavajuća okolina znači prihvaćanje djeteta onakvo kakvo je po svojem karakteru, izgledu, spolu, osobinama ličnosti, interesima, sposobnostima i vještinama. Djetetu treba pokazati da su njegove individualne razlike jednako važne i normalne kao i od svakog drugog djeteta te da nitko na svijetu ne može biti savršen i najbolji u svemu. Važno je naglašavati djetetu njegove dobre strane, pohvaljivati ga i ohrabrivati, pokazivati mu da vam je važno ono što on kaže i što misli te ga nagraditi za njegova pozitivna ponašanja.

Nepodržavajuća okolina može imati samo negativan utjecaj na dijete. Takva okolina ne poštuje dijete kao aktivnog sudionika u odgoju i obrazovanju pa samim time ni ostale čimbenike vezane za dijete (njegove kompetencije, vještine, sposobnosti, razvoj). U nepodržavajućoj okolini odrasli će uspoređivati dijete, očekivati savršenstvo od djeteta, smatrat će da takvo dijete ne smije nikada pokazati negativno ponašanje jer je ono na višoj razvojnoj fazi od svojih vršnjaka, neće dozvoljavati razvoj djetetove kreativnosti već držanje strukture koju odrasli odrede te odmicanje od „normalnih“ i realnih ideja smatrat će nepoželjnim. Djetetu neće pokazivati ponos i odobravanje već će ograničavati dijete i neće podržavati djetetove različite interese.

Osim toga, vrlo je važno razumjeti djetetove potrebe i prema tome omogućiti mu poticajne materijale i pozitivno okruženje koje će poticati njegovo istraživanje. Djeci treba dopustiti i da uživaju i poticati njihovu znatiželju prilikom istraživanja novih stvari, situacija i aktivnosti. Jednako tako, pod smislom pozitivnog okruženja smatra se i okruženje koje je sigurno za dijete i u kojem se dijete osjeća sigurno i zaštićeno. U takvom okruženju dijete se može slobodno igrati te

manipulirati s predmeta iz svoje okoline. Kada dijete shvati da ima kontrolu nad predmetima ono potiče svoju znatiželju i nagon za istraživanjem te će tako biti potaknut iskušati nove izazove i svoju kontrolu povećati što će dovesti do njegovog osjećaja moći i vrijednosti (Tatalović Vorkapić, Puž, 2018).

2.5. Nepoželjna ponašanja darovite djece

Kako bi darovita djeca napredovala i razvijala svoj potencijal bitno je da okolina zadovoljava njihove emocionalne potrebe (za ljubavlju, pažnjom, osjećajem pripadanja), kognitivne potrebe (za istraživanjem, učenjem, mijenjanjem i proširivanjem svoje znanja, razvijanjem mišljenja i razmišljanja), socijalne potrebe (za sudjelovanjem u igri s vršnjacima i odraslima, suradnja s drugima, sposobnost izgradnje dobrog i pozitivnog odnosa s drugima,), te fizičke potrebe (za kretanjem, skakanjem, trčanjem, podvlačenjem i sl.). Ukoliko se darovita djeca osjećaju zanemareno, nepihvaćeno te odbijeno njihov odnos prema okolini će se promijeniti te mogu početi pokazivati negativne vrste ponašanja, demotiviranost te apatiju.

Poremećaju u ponašanju su sva ona ponašanja koja ometaju dijete i njegovo funkcioniranje te s obzirom na njegovu životnu dob nisu u skladu s djetetovim djelovanjem (Stevanović, Kuralić-Čišić,2017.). U poremećaje ponašanja svrstavamo: brzopletost, agresivnost, frustriranost, tvrdoglavost, hiperaktivnost, nemir, zatvorenost, neposlušnost, ljubomora, svojeglavost, nestrpljivost. Često zbog nezadovoljenih osnovnih potreba djeteta te potreba za istraživanjem igrom i pažnjom može doći do neželjenih vrsta ponašanja. Razlog tome je što će se djeca osjećati nesigurno, bezvrijedno, kao da ih nitko ne doživljava te će samim time njihova frustracija prema okolini rasti sve više. Isto tako, darovita djeca imaju vrlo razvijenu empatiju te mogu vrlo brzo osjetiti i doživjeti negativnu i nepoželjnu okolinu te okolinu u kojoj se ono osjeća nepoželjno (Cvetković Lay i Sekulić Majurec, 1998).

Autorice Cvetković Lay i Sekulić Majurec (1998) govore kako negativne vrste ponašanja najčešće kreću iz osjećaja dosade, učenje nezanimljivog sadržaja ili sadržaja koje nije interes djeteta, rješavanje i istraživanje prejednostavnih zadataka, učenje onog što dijete već zna, okolina koja nema disciplinu prema djetetu, nerazumijevanje djeteta od strane vršnjaka u smislu

odbacivanja i netolerantnost prema idejama i igri darovitog djeteta. Veliki utjecaj ima i okolina koja postavlja standardne i očekivanja od djeteta u kojima se želi i očekuje da dijete u svemu što radi pa tako i ponašanjem bude bolje od vršnjaka. Ta očekivanja za dijete mogu biti frustrirajuća iz razloga što darovita djeca u nekim područjima su iznad prosječna od svojih vršnjaka dok u drugim područjima mogu biti na nižoj razini pri čemu određene stvari može raditi lošije i sporije od vršnjaka. Stoga, očekivati od djeteta da bude najbolje je nerealno i može ugroziti odnos između djeteta i okoline te smanjiti samopouzdanje djeteta. Osim što odrasli mogu postavljati visoka očekivanja za darovito dijete, darovito dijete može postavljati visoke ciljeve i očekivanja za sebe što ga može dovesti do frustracije, nezadovoljstva i niskog samopouzdanja ukoliko doživi neuspjeh ili ono što uradi nije savršeno napravljeno. Zbog njihovog velikog interesa i potrebe za novim znanjima i informacija, darovita djeca često traže odgovore od odraslih osoba. Pa tako, tijekom boravka djeteta u odgojnoj skupini, darovito dijete može usmjeravati i tražiti previše pažnje od odgajatelja što ostaloj djeci može smetati jer će smatrati da to dijete dobiva previše pažnje te da njima uskraćuje vrijeme provedeno s odgajateljem.

3. KOMPETENCIJE I SPOSOBNOSTI DAROVITOG DJETETA

Kao što je već navedeno, darovita djeca imaju razvijenije sposobnosti i kompetencije od druge djece. Njihove sposobnosti omogućuju im da brže uče, savladavaju, razvijaju vještine, brže i bolje primjenjuju znane informacije čime prikupljaju veći broj novih iskustva. Isto tako, oni su djeca koja imaju veliku maštu prilikom čega stvaraju nove i originalne ideje. Zbog njihovih visoko razvijenih sposobnosti te njihove kompetencije su na višoj razini od razine njihovi vršnjaka.

Pojam kompetencije označava pojedinačne sposobnosti, znanja, vještine koje koriste u svakodnevnom životu prilikom izazovnih i stresnih situacija na najbolji i pozitivan način. Razina razvoja kompetencija mogu ovisiti o pojedinačnom stečenom iskustvu, stoga se može pretpostaviti da ona osoba koja ima više iskustva, može imati i razvijenije kompetencije i obrnuto (Pellerey, 2007.). Kroz igru, aktivnosti i zadatke darovito dijete može razvijati svoje jezične sposobnosti, logičko mišljenje, muzičke i likovne sposobnosti, motivaciju za učenje i kreativnost. Što, koliko i kada će dijete željeti sudjelovati u aktivnostima ovisi o njegovoj želji, motiviranosti te interesima.

Razvijene jezične sposobnosti darovite djece mogu se vidjeti već u ranom djetinjstvu, a manifestiraju se kroz bogat rječnik, posjedovanje motivaciju za učenjem jezika te čitanje i propovijedanje, imaju bogat rječnik te vrlo dobro barataju s jezikom (Von Kraft i Semke, 2008). Dijete u ranom djetinjstvu počinje usvajati govor te tada započinje razvoj predčitalačkih vještina. S obzirom na to da darovita djeca prije, brže i bolje usvajaju znanje, njihov govor i predčitalačke vještine počinju se brže razvijati te prije dođu do određene razine znanja i vještina nego ostala djeca. Samim time što prije usvajaju predčitalačke vještine, može se pretpostaviti da će i ranije usvajati čitalačke vještine. Pa tako, oko četvrte godine većina darovite djece znaju i primjenjuju

osnovne pravila njihovog materinskog jezika te isti jezik razumije, govori ga bez imalo teškoća, a najteže i najsloženije glasove lako svladava (Von Kraft i Semke, 2008). Darovita djeca razvijenih jezičnih sposobnosti vole izmišljati priče, pripovijedati bajke koje je već čuo ili koje je sam smislio, zna se koristiti novim riječima za koje smatrate da on ne zna, a za riječi koje ne zna obično traži obrazloženje, ima želju naučiti strani jezik te u svakodnevnoj komunikaciji može reći riječi koji su na materinjem ali i stranom jeziku. Voli se igrati s riječima koje zna pa često izostavlja, promijeni redosljed slova u riječi, voli samostalno pisati bez pomaganja i prisustva odraslih (Von Kraft i Semke, 2008).

Sportske sposobnosti darovite djece jednako su važne kao i sve ostale. Autori Von Kraft i Semke (2008) pod pojmom sportski darovite djece, smatraju onu djeca koje uspješno i brzo nauče i svladaju određene vrste motoričkih pokreta i kretnji te njihovim usavršavanjem uspijevaju ostvariti visoke rezultate. Navode i nekoliko vrsta sportske darovitosti, a to su: sposobnost ponavljanja promatranih kretnji, izdržljivost, snagu, brzinu, koordiniranost, pokretljivost te pravilno rješavanje problema u iznenadnim i trenutnim situacijama. Utvrđivanje darovitosti djeteta u sportu je veoma težak zadatak. Da bi dijete se smatralo sportski darovitim osim što mora dobro i rado se baviti tim sportom, ono mora imati i postići natprosječne rezultatu u tom sportu, mora biti dobro tjelesni razvijeno (što je teško procijeniti jer svako dijete raste svojom brzinom i krivuljom rasta).

Pojedina darovita djeca imaju i visoko razvijeno logičko mišljenje. Von Kraft i Semke (2008.) navode kako logičko razmišljanje je ona vrsta razmišljanja koja ima logičan slijed događanja. To bi značilo da se prilikom postavljanja zaključka treba gledati od pojedinačnog prema općem i obrnuto te prilikom rješavanja problema bitno je uvažiti i opće zakonitosti. Isto tako, razmišljati na logičan način znači imati sposobnost snalaženja prilikom korištenja apstraktnih simbola i brojeva prilikom čega je važno i pamćenje apstraktnih dokaza i pravila. Logičko razmišljanje djece možemo vidjeti već u ranom djetinjstvu (oko druge godine). Oni tada već počinju razumijevati uzročno-posljedične veze logičkih funkcija kao npr. kada ih pitamo koja životinja se glasa mijau, mijau znat će da je to mačka ili kada ih pitamo kako se glasa auto, znat će reći brm, brm. Kasnije slijedi i učenje brojeva pri čemu vole svoje znanje potvrđivati prilikom svakodnevnih radnji (brojenje drveća prilikom šetnje u parku, brojanjem autića i sl.). Darovita

djeca razvijenog logičkog razmišljanja imaju interes za strojeve i načine na koji oni rade i funkcioniraju, zna visoke brojeve i niske mjere (milimetar) te s njima lako barata, zanimaju ga prirodne pojave te rado sluša o njima i istražuje kako one nastaju, voli sudjelovati prilikom popravka određenih stvari, kada u nečem ne vidi smisao ili logiku pokušava to objasniti zašto to ne može biti tako, s lakoćom barata s razlomcima, koristi kućanske i digitalne naprave bez muke te samo može otkriti što treba stisnuti da bi aparat napravio određenu funkciju, voli igrati šah i sl.

Jedna od vrsta darovitosti je i muzička darovitost djece. Autorica Čudina-Obradović (1990) navodi kako muzička darovitost je ona koja se od svih darovitosti može najranije manifestirati i prepoznati. Ona pod pojmom muzikalnosti podrazumijeva djetetovo razumijevanje osnovnih elemenata glazbe (ton, zvuk, šum) te mogućnost uspješnog slušanja, interpretiranja, kombiniranja i reproduciranja glazbe. Osim toga, u muzikalnost se ubraja i sposobnosti osjećaja za ritam, melodiju i harmoniju, sposobnost glazbenog stvaralaštva, sposobnost dramatičnog izričaja, pamćenje tonских oblika i ostalo.

Isto kao i muzička nadarenost, likovna nadarenost je vidljiva već u ranom djetinjstvu. Od svih vrsta darovitosti, ovu vrstu je najteže definirati, mjeriti i direktno proučavati zato što je likovni izražaj predstavlja pojedinca, njegove osjećaje, sposobnosti, vlastiti simbolički sistem putem kojeg on pokušava izraziti sebe i ono što se događa u njegovoj okolini (Čudina-Obradović,1990). Chetelat (1981, prema Čudina Obradović, 1990) govori o karakteristikama likovno nadarene djece. Likovno nadarena djeca imaju veći raspon tema prilikom likovne aktivnosti, bogatiji likovni rječnik kojim se služe, njihova mašta je neobična i originalna, prilikom likovne aktivnosti pokazuju veću razvijenost od svojih vršnjaka te nadmašuju ih prilikom grupiranja objekata i ljudi, imaju visoku motivaciju za istraživanje novih i drugačijih materijala, tehnika, tema i sadržaja, likovnu aktivnost vole provoditi osamljeno prilikom čega vole proučavati i žele da im odrasla osoba objasni i poduči ih onome što ne znaju, žele napraviti svoj uradak do detalja prilikom čega pokazuju svoju visoku sposobnost i interes za upotrebu boje i kontrasta, kompozicija i tehnika.

Motivacija za učenje darovite djece je ključna za manifestiranje darovitosti. Dijete koje je darovito, a nije motivirano za učenje i istraživanje novih stvari, nikada u potpunosti neće

ostvariti svoj potencijal darovitosti te zbog toga po znanju i razvoju sposobnosti ostat će na razini prosječnog djeteta. Isto tako, darovita djeca su ona koja će uložiti jako puno vremena i truda te biti će u potpunosti predan zadatku za razliku od prosječnog djeteta. Zbog toga postoje razlike u sposobnostima i znanju između darovitog i prosječnog djeteta (Renzulli i Reis, 1985, prema Čudina-Obradović, 1990). Darovita djeca su sposobna uložiti natprosječno više vremena za učenje, stvaranje i istraživanje od ostale djece. Oni su u svojem naumu jako precizni i ne žele završiti sa zadatkom dok ga ne riješe. To im omogućuje da uz svoju motiviranost za rad i brzo razvijanje sposobnosti imaju natprosječne rezultate. Uz motiviranost za učenje može se nadodati i visoka razina koncentracije. Prema autorici Judy Galbraith (2007) darovita djeca s visokom razinom koncentracije mogu se toliko udubiti u aktivnost koja spada u njihov krug interesa da postane opsjednuto, izgubi se u vlastitom svijetu misli, proučavati detaljnije i dublje neku temu od njegovih vršnjaka, skupljati kolekciju određenih predmeta, postavljati ciljeve koji su specifični za određenu temu te uporno i motivirano raditi na njihovom ostvarenju, koncentrirati se na dvije ili više aktivnosti u isto vrijeme, a da prilikom toga budu jako pažljivi da im ništa ne promakne.

Kreativnost darovite djece manifestira se u proizvodnji novih i drugačijih, originalnih ideja. Njihove ideje su potpuna kreacija njihove mašte te u tome nisu nimalo ograničeni. Prema autorima Von Krafft i Semke (2008) kreativna darovita djeca iz jednostavnih poticaja mogu stvoriti nešto vrlo složeno i neobično, dijete uveseljava skupljanje predmeta te za njih već ima percepciju što bi moglo napraviti, ima smisla za izradu figura od gline i plastelina, voli odabrati što će nositi taj dan od odjeće i obuče, prilikom crtanja stvara i crta različite oblike i motive, voli plesati, slikati i fotografirati, često zna samo izmisliti neku priču koja je proizvod njegove mašte, a one priče koje je već čuo, oblikuje ih i dodaje detalje koji se njemu sviđaju. Oni uvijek nađu rješenje problema, a prilikom toga često mogu imati neobične ideje koje se djeci njihove dobili ili odraslima ne bi pale na pamet (Galbraith, 2007). Njihove ideje su takve da prelaze granice realnog, no to njima nije bitno jer za njih je to moguće i za njih to jest realnost koja se može desiti na ovom svijetu (Cvetković-Lay i Sekulić-Majurec, 2008).

Kreativnost djece vide kao nešto što bi trebala biti slobodna volja djeteta te u čemu ih se ne bi trebalo ograničavati. Djeca koja se moraju striktno držati pravila i normi, nikada neće doći slobodu u kreativnosti, a samim time neće ispuniti i doći svoj maksimalni potencijal. Biti

kreativan pojedinac znači ono što vidi, doživi i proučava može iskombinirati na potpuno novi i drugačiji način koji neće imati veze s originalnom postavom tog predmeta (Čudina-Obradović, 1990). No, kao i sve ostale vrste darovitosti i likovnu darovitost treba prepoznati, a zatim razvijati i poticati od najranijih početaka. Ukoliko se to ne dogodi, djetetova darovitost će ostati na razini prosječnog djeteta te ostali oblici darovitosti i sposobnosti će potisnuti likovnu darovitost, a time dijete neće moći ostvariti svoje potencijale na likovnom području (Von Krafft i Semke, 2008).

4. ODGAJATELJ I DAROVITO DIJETE U ODGOJNOJ SKUPINI

Svaka nova pedagoška godina, odgojitelju donosi razvoj, učenje i usavršavanje novih znanja, dobivanje novih iskustava te suočavanje sa svakodnevnim situacijama. Odgajatelj kao stručna i profesionalna osoba mora se prilagoditi, te znati, razumjeti, vidjeti i prepoznati ono što se događa u njegovoj okolini. Okolina i svakodnevne situacije su te koje će omogućiti odgajatelju da raste i razvija svoje sposobnosti ili ostati na razini koju je dostigao. Pa tako, jedna od mogućih situacija s kojom se odgojitelj može susresti je upisivanje darovitog djeteta u njegovoj odgojnoj skupini.

S obzirom na to da je djetetovo najjače i najveće razdoblje razvoja je upravo u predškolskoj dobi, iznimno je važno prepoznati, a zatim i utjecati na djetetov razvoj kroz kvalitetne programe. Kvalitetni program za darovitu djecu znači provođenje individualnog rada uz različite sadržaje. No, isto tako znači i uključivanje darovitog djeteta u odgojno-obrazovni sustav kroz redovite skupine i izvan njih (Cvetković Lay i Sekulić Majurec, 1998). Uvođenjem djeteta u takav sustav, omogućavamo mu razvoj svojih sposobnostima, mogućnost da dijete uči na način na koji ono najbolje zna i razumije te djelovati na njegov cjelovit razvoj prilikom čega će moći ostvariti svoj maksimalni potencijal.

Stručne i profesionalne osobe (odgojitelji i stručni suradnici) trebali bi poštovati potrebe darovite djece u svakodnevnom radu s njima. Darovita djeca osim svojih osnovnih potreba za

preživljavanjem, ljubavlju, slobodnom i moći, imaju i svoje specifične potrebe koja bi odgojitelj trebao nastojati zadovoljiti prilikom boravka i rada s njima.

Autorice Cvetković-Lay i Sekulić-Majurec (1998) govore o nekoliko vrsta najosnovnijih potreba darovite djece, a u to ubrajamo: potreba za kontaktiranjem s vršnjacima prema kronološkoj dobi te prema intelektualnoj dobi, potreba za radom u obogaćenim i proširenim odgojno-obrazovnim programima, potreba za neovisnošću u učenju, potreba za izazovima sve do točke moguće pogreške, potreba za širokim programom kojim se potiče cjelokupni razvoj djeteta. Potreba za kontaktiranjem s vršnjacima prema kronološkoj dobi dolazi od toga da dijete žele se osjećati dio skupine svojih vršnjaka prema kronološkoj dobi te da od strane njih bude prihvaćen. Isto tako, djeci koja su kronološki iste dobi kao darovito dijete ali imaju slabije razvijene sposobnosti mogu dobiti pomoć i suradnji od strane darovitog djeteta, a darovito dijete će naučiti poštivati djecu koja su manje sposobna. Potreba za kontaktiranjem s vršnjacima prema intelektualnoj dobi osigurava djetetu da se ne osjeća drugačije, izostavljeno ili različito od druge djece. Darovita djeca prilikom suradnje s djecom svoje dobi mogu se osjećati izostavljeno, stoga je djetetu bitno pokazati da postoje djeca koja su slična kao on u smisli sposobnosti i interesa kako bi ono prihvatilo sebe i svoje posebnosti. Potreba za radom u obogaćenim i proširenim odgojno-obrazovnim programima važna je za darovitu djecu jer ona brže shvaćaju i usvajaju nova znanja od djece svoje dobi. Isto tako, darovita djeca vole istraživati određenu temu u dubinu i širinu tako da žele saznati i najsitnije detalje o onomu što je u njihovom krugu interesa. Takav pristup može im omogućiti samo odgojno-obrazovni programi koji se specifično bave s darovitom djecom uz individualni rad i različit sadržaj (ovisan o djetetovim interesima). Potreba za neovisnošću u učenju dokazu od njihove potrebe za samostalnim učenjem, istraživanjem, eksperimentiranjem, traganjem i sakupljanjem različitih informacija koje im pomažu u bogaćenjem svojeg znanja i iskustva. Prilikom rada s darovitim djetetom važno mu je postaviti i omogućiti različite vrste zadataka koje su izazovni ali ne i nerješivi. Tako će naučiti dolaziti do uspjeha uz pomoć truda i rada, a uz to razvijati će svoje sposobnosti i vještine. Jednako tako, dijete ima potrebu za programom koji potiče cjelokupni razvoj djeteta uz kvalitetan program i sadržaj koji će pobuđivati njihovu znatiželju i interes, a time povećavati motivaciju, želju za uspjehom i razvoj sposobnosti i potencijala.

Osim uvažavanja potreba i prava djece važno je da odgojitelj napravi sklad i poštovanje, odredi granice i pravila te da disciplinira djecu odgojne skupine. Autorica Cvetković-Lay navodi kako uspješno discipliniranje djece znači postaviti pravila koja su prikladna za djetetovu dob te sukladna njihovim mentalnim sposobnostima i situaciji u kojoj se nalazi. Navodi i dva pravila koja su osnovna za postizanje discipline u skupini i već unaprijed omogućavaju rješavanje najčešćih problema. Jedan od disciplinskih mjera je zaštita djeteta od ozljeđivanja samog sebe i drugu osobu. Druga vrsta zaštite je zaštita stvari od uništavanja kako svojih tako i tuđih stvari. Isto tako, važno je postaviti i pravila koja djeca trebaju poštovati i uvažavati u svakodnevnom boravku u odgojnoj skupini. Prvo pravilo je da pravila moraju pridržavati svi i nastojati ih ne kršiti. Drugo pravilo je da odgojitelj mora odabrati u kojim trenucima/situacijama mora biti ustrajan i dosljedan svojim odlukama, a da je primjereno dječjem uzrastu. Treće pravilo je da postoji vrijeme i mjesto za razgovor te se pod time smatra da se prije razgovora treba dobiti djetetova pažnja te da se konflikti ne rješavaju dok su emocije prevelike nego kada se situacija smiri i obje strane mogu sudjelovati u normalnom razgovoru. Četvrto pravilo je da odgojitelj treba pustiti dijete da bude dijete te da ga odgojitelj ne odupre se različitim vrstama i načinima djetetovog istraživanja.

Stoga, osim što je djeci potrebna neizmjerena ljubav i poštovanje, jednako tako im je potrebno vođenje, usvajanje navika, postavljanje ritma dana i predvidljivost te dosljednost u odgoju od strane odrasle osobe. Takav način odgoja djeci će omogućiti osjećaj sigurnosti u njihovoj okolini. Disciplina nije negativan pojam nego ona označava sigurnost djeteta, razvoj njegovog samopoštovanja, moralnog prosuđivanja i usvajanje radnih navika koje će mu pomoći u svakodnevnici (Cvetković Lay,1995).

4.1. Načela rada odgajatelja s darovitom djecom i njihova primjena

U svojem radu, svaki odgajatelj ima svoje načine rada kroz koje provode odgojno-obrazovnu praksu. No, autorice Cvetković-Lay i Sekulić-Majurec (1998) navode načela koji bi svaki odgojitelj trebao poštovati prilikom rada s darovitom djecom. Prvo načelo je poticanje širenja temeljnih znanja i razvoj verbalnih sposobnosti. Ono govori o tome kako darovita djeca su ta koja uz pomoć svojih sposobnosti i znanja pokušavaju na indirektan način navesti odrasle na pomoć oko istraživanja novih spoznaja i traženja novih informacija koja spadaju u njihov krug interesa. No, odgojitelji koji imaju iskustva i koji su svjesni svoje uloge u odgoju pomoći će djetetu poticanjem razvoja njegovih sposobnosti (osobito verbalnih), poticati će razvoj različitih aspekata i utjecati će na širenje njegovih spoznaja. Drugo načelo je uvažavanje i produbljivanje djetetovih specifičnih interesa te zadovoljavanje njegovih potreba za istraživanjem. Odgojitelj koji će primjenjivati ovo načelo ponuditi će djetetu raznolike poticajne materijale koji su najprikladniji za njegovu dob, razinu stupnja razvijenosti njegovih sposobnosti te u skladu s djetetovim interesima. Isto tako, važno je omogućiti djeci da njihova razina znanja ne ostane na površinskoj razini tj. osnovnoj razni oko tema koje ih zanimaju te ih poticati da samostalno ili uz pomoć druge osobe istražuju i kroz iskustvo nauče i spoznaju neke nove spoznaje koje produbljuju njihovo znanje. Treće načelo je omogućavanje djetetu da uči ono što želi učiti i način na koji želi učiti. darovito dijete je ono koje sa sigurnošću zna što želi detaljnije proučavati i

način na koji to želi istraživati. Ukoliko, odgojitelj se ne prilagodi djetetovom izboru tada će dijete odvlačiti od njegovog najboljeg načina za učenje a time će mu smanjiti priliku za učenje i razvoj znanja i sposobnosti. Pravilan način je da odgojitelji dopuste djetetu da uči na način na koji ono želi te mu mogu pomoći uz poticajna pitanja koja će ga navoditi na mjesto gdje može pronaći pravi odgovor. Isto tako, odgojitelj može pomoći darovitom djetetu tako da uklopi djetetov interes te napravi aktivnost koja će biti dovoljno izazovna za dijete da aktivira njegove intelektualne sposobnosti i vještine, a samim time potiče i njegov razvoj. Uspješnim rješavanjem zadatka samostalno i kontrolom vlastite uspješnosti dijete će razvijati samopouzdanje i samopoštovanje što je jedna od bitnih stavki djetetovog razvoja. Četvrto načelo je osiguravanje više vremena za rad. Darovita djeca često znaju biti jako zainteresirana za određen sadržaj i žele više vremena posvetiti određenom zadatku. Stoga, vrlo je važno osigurati darovitom djetetu dovoljno vremena kako bi mogao uživati u aktivnosti koja ga zanima. Prekidanjem aktivnosti, dijete će izgubiti interes i motivaciju, a povećati će svoju frustraciju te neće više biti zainteresirano za aktivnost. Peto načelo je poticati tumačenje osobnog i tuđeg ponašanja i osjećaja. Osim što se u radu s darovitom djecom treba poticati razvoj intelektualnih i spoznajnih sposobnosti, jednako važno je razvijati i socijalne sposobnosti. Razlog tome je što darovita djeca često smatraju da su drugačija i različita od djece svoje dobi stoga je važno da osvijeste svoje i tuđe osjećaje prilikom samostalnog rada ali i rada u timu i suradnji s drugima. Isto tako, djeca u određenoj dobi žele preuzeti glavnu ulogu prilikom čega može doći do konflikata ukoliko odgojitelj ne odabere prikladan način rješavanja takve situacije. Pa tako, odgojitelj mora napraviti balans između iskazivanja svoje važnosti u grupi i ne oduzimanje važnosti drugi iste skupine. Pravilno je dopustiti darovitom djetetu da pokaže ono što za i može, ali prilikom toga ne smije ugrožavati položaj ostale djece ili sebe u skupini. Šesto načelo je poticanje kreativnosti i produktivnosti darovitog djeteta. To načelo osigurava razvoj djetetove kreativnosti i produktivnosti te potiče razvoj djetetovog kritičkog mišljenja.

Ova načela nam pomažu kako bi potaknuli razvoj sposobnosti i znanja darovite djece prilikom čega bi dijete usmjeravali na pozitivne vrste ponašanja, razvoj samopoštovanja i samopouzdanja, razvijanje metakognicije te oslobađanje djetetove mašte i kreativnosti kao aktivnog i ostvarenog bića. Prilikom primjene ovih načela, u svakodnevnom radu, odgojitelji će raditi na svojem profesionalnim razvoju, upoznavanju djece, razumijevanju djece kako i na koji način oni zapravo

najbolje uče, koje aktivnosti su u njihovom krugu interesa te razumjeti darovito dijete. Primjena ovih načela ne znači dati i prepustiti potpunu kontrolu djetetu nad svojim odgojem već biti imati disciplinu i pravila te biti fleksibilan. Fleksibilnost u radu s darovitom djecom jako je važan zbog toga što darovita djeca imaju iznimno veliku maštu prilikom čega aktivnosti koje provodimo mogu otići u totalno drugačijem smjeru no što smo mi planirali i smatrali da bi trebalo. Biti fleksibilan znači mijenjati svoje sadržaje i teme ovisno o vanjskim poticajima, interesima djece, potrebama djeteta. U predškolskoj se dobi, fleksibilnijim pristupom organizaciji odgojno-obrazovnog procesa može omogućiti djetetu da uči ono što ga zanima i od kuda ga to zanima. Striktno držanje određenog sadržaja može dovesti do toga da darovito dijete shvati kao da mi ne želimo uvažiti njegovo mišljenje i njegove interese te samim time postati demotivirano za rad te smanjiti mu samopouzdanje i osjećaj pripadnosti. Demotiviranost može poteći i od učenje djeteta onog što ono već zna. Prilikom djetetovog boravka u odgojnoj skupini, ono želi naučiti nešto novo i zanimljivo te ne želi učiti ono što je već usavršio. Stoga, zadaća odgajatelja je organizirati i napraviti sadržaj i poticaje koji će motivirati dijete za rad te biti mu dovoljno izazovno i „teško“ da može razvijati svoje kognitivne sposobnosti, ali zadatak mora biti postavljen da ga dijete može riješiti kako se ne bi narušio djetetovo samopouzdanje i motiviranost.

Isto tako, odgajatelj ne bi trebao dopustiti djetetu da dijete zaokupili cijelu pažnju na sebe. Darovita djeca često znaju postavljati puno pitanja, tražiti pomoć prilikom pronalaženja informacija i sl. što jest pozitivno ukoliko to odgajatelju dopušta da se može orijentirati i na potrebe i zahtjeve ostale djece u skupini. „ Da bi zadovoljio potrebe darovitog djeteta, ne ugrožavajući pritom zadovoljavanje potreba ostale djece u skupini, odgajatelj mora vješto koristiti individualizirani način rada. Isto tako, ono mora razviti i tehniku kojom će darovito dijete učiti strpljenju, onda kad se ne može posvetiti samo njemu, te nalaziti načine da uključi druge odrasle u bavljenje s darovitim djetetom (roditelje, stručne suradnike, studentice na praksi, i sl.).

Darovito dijete, iako je naprednije od ostale djece, nije napredno u svemu. Ono je napredno u određenim područjima stoga se ne može od djeteta očekivati da uvijek bude najbolje u svemu i da nikada neće pogriješiti. Dijete samo po sebi, postavlja si određene ciljeve koje želi ostvariti i ima visoka očekivanja u ostvarenju istih. No, kada dijete doživi neuspjeh treba ga ohrabriti i

pohvaliti za ono što je dobro učinio te mu predložiti da pokuša ponovo pa čak i uz minimalnu ili veću pomoć odrasle osobe ako je potrebno. Isto tako, s obzirom na djetetove sposobnosti neispravan način odgoja i ponašanja prema djetetu uspoređivati ga s bilo kojim drugim djetetom (bilo to vršnjakom, nekim mlađim ili starijim). Svako dijete, pa tako i darovito dijete drugačije je na svoj poseban način, a uspoređivanjem darovitog djeteta s bilo kojim drugim djetetom na temelju njegovih sposobnosti, ponašanja i rješavanja zadatak mogu štetno djelovati na djetetovo samopouzdanje, uspješnost u izvršavanju zadataka te motivaciju za daljnje učenje i istraživanje.

Zbog toga, sva načela rada odgajatelja s darovitim djecom služe kako bi djeca mogla biti djeca na način da mogu razvijati svoje sposobnosti, maštu, kreativnost, empatiju, da mogu slobodno istraživati i tragati za novim znanjima i iskustvima ali sve pod kontrolom odgajatelja kako bi bio sklad i poštovanje u odnosima između darovitog djeteta, ostale djece u skupini i odgajatelja.

4.2. Odgojiteljevo procjenjivanje i pogreške u prepoznavanju darovite djece te opasnosti od neprepoznavanja darovite djece

Prepoznavanje darovite djece u odgojnoj skupini nije lagano te ovisi o osobnoj procjeni odgajatelja te njegovim iskustvima i znanjem o darovitoj djeci. Autorica Čudina-Obradović (1990) govori o tome kako je prvi korak k prepoznavanju darovitog djeteta zapažanje njegovih znakova i signala nadarenosti. Budući da u prvim godinama života su najčešće roditelji s djecom, oni su ti koji mogu primijetiti djetetove prve znakove. Jedan od znakova jest da je dijete jako živahno kada podražaje iz okoline (zvuk, boju, razgovor među osobama i sl.). Nakon što su znakovi i simboli zapaženi, bitno ih je prepoznati/shvatiti. Prepoznavanje znakova znači da odrasle osobe protumače simbole koje dijete šalje te ga odrasla osoba prepozna kao znak visoko razvijene sposobnosti. Nakon prepoznavanja znakova bitna je njihova identifikacija koju provodi stručna osoba kako bi zaista mogli utvrditi spada li dijete u skupinu darovite djece. Samim otkrivanjem da je dijete darovito, možemo mu pomoći unaprijediti svoje sposobnosti, upisati ga u kvalitetan program kroz koji će učiti, istraživati te unaprjeđivati sebe kao cjelovitu osobu, svoje emocije, socijalne kontakte, empatiju, toleranciju, poštovanje te još mnogo toga.

Odgajitelji imaju mogućnosti objektivnog procjenjivanja spada li dijete u skupinu darovitih te procjenu njegovih sposobnosti zbog velikog broja djece / vršnjaka koje borave s njim u skupini.

Autor Koren (2002) navodi kako u predškolskim ustanovama procijenu darovitost djeteta mogu provoditi odgojitelji ali i stručni suradnici (psiholozi). Neki od testova za utvrđivanje darovitosti mogu provoditi isključivo psiholozi u suradnji s odgajateljem. Jedan od najstarijih i najčešće korištenih testova je onaj u kojem se mjeri i dijagnosticira mentalna razvijenost tj. stupanj razine razvoja općih intelektualnih sposobnosti. Isto tako, provode se i testovi koji su specifični za određena područja kao što su: verbalna sposobnost, prostorna sposobnost, perceptivna sposobnost, mehaničkih sposobnosti, računalskih sposobnosti, senzorne sposobnosti i psihomotorne sposobnosti. Od specifičnih područja može se ispitivati i sposobnosti koja su vezana uz umjetnička područja za likovno stvaralaštvo, glazbu i ostalo. U današnje doba u upotrebi su testovi koji mogu ispitivati kreativne sposobnosti na temelju ispitanikovog stupnja razvijenosti divergentnog mišljenja. Osim tih testova, postoje i testovi koji utvrđuju osobine ličnosti tj. pojedinčeve crte ličnosti, interese, karakter te temperament. Uz rezultate testova treba ubrojiti i pojedinčeva postignuća ili uratke nekog područja.

Za odgojitelje dobar alat za prepoznavanje odgajateljima je kontrolna lista koja omogućuje odgojitelju da promišlja o mogućnosti nekog djeteta da je darovito te prema tome angažiranje stručnih suradnika koji će zaista potvrditi spada li dijete u skupinu darovitih. Kontrolna lista darovitost mogu se podijeliti na: listu za odraslu osobu koja proučava i opaža dijete za koje smatra da je darovito ili putem direktnog postavljanja pitanja djetetu na koje ono odgovara. Von Kraft i Semke (2008) navode deset područja koja se provjeravaju kroz kontrolnu listu. Ta područja su: socijalna kompetencija (općenito), socijalna kompetencija (tolerancija), motiviranost za rad u i učenje, prostorno razmišljanje, logičko razmišljanje, jezične sposobnosti, sportske sposobnosti, praktične vještine, muzikalnost i kreativnost. Iako kontrolna lista može biti pomoć odgojiteljima u prepoznavanju darovite djece no ne može se u potpunosti primijeniti na svako dijete s obzirom da je svako dijete individualno za sebe te ima svoje jače i slabije strane te drugačije interese, želje i potrebe.

Autorice Cvetković-Lay i Sekulić-Majurec (1998) govore kako se najčešće zbog obiteljskog statusa djece događaju pogreške u procjenjivanju darovite djece. Razlog tome je što odgajatelju precjenjuju djecu koja imaju bolji socio-ekonomski status te roditelje koji imaju veće profesionalne pozicije, dok podcjenjuju djecu koja dolaze iz nižeg socio-ekonomskog statusa te od roditelja koji imaju niže profesionalne pozicije. Isto tako, djecu koja su poslušnija, koja ne ometaju i „popularnu“ djecu u odgojnoj skupini precjenjuju dok djecu koja pokazuju više negativnih ponašanja, koja su povučenija te koja nemaju visoko izraženu motivaciju za rad podcjenjuju. Prilikom procjene znanja djece, odgojitelji precjenjuju djecu koja imaju veće opće znanje i imaju više saznanja o različitim temama, djecu koja imaju bogatiji rječnik te koji pravilnije izgovaraju riječi i djecu koja prije počinju čitati dok djecu koja imaju smanjeno opće znanje, smanjen rječnik i pokazuju demotiviranost za učenje čitanja podcjenjuju. Tjelesni izgled i razvoj djeteta jednako tako ovisi o procjeni odgajatelja. Stoga, odgojitelji precjenjuju djecu koja su tjelesno razvijenija i naprednija i djecu koja su izgledom ljepša, dok podcjenjuju djecu koja su tjelesno slabije razvijena i manje privlačna.

Autor Koren (2002) navodi kako etiketiranje darovite djece može imati pozitivne i negativne posljedice za njih. Negativne posljedice nastaju kada se na darovitu djecu stavili veliki pritisak da uvijek moraju biti najbolja i da nikada ne smiju pogriješiti. Autorica Čudina-Obradović (1990) kod etiketiranja darovite djece smatra da roditelji/odgajatelji žele kroz djecu ostvariti svoje želje i ambicije, žele im prenijeti svoju motivaciju na njih što predstavlja nametanje svoje volje djetetu. Roditelji/odgajatelji ne žele vidjeti objektivnu sliku djetetovih mogućnosti nego svoj cilj, ne žele se uskladiti s djetetom i njegovom sposobnostima i interesima te ne žele se uskladiti s dječjom inicijativom. Takav odnos dijete-odgajatelj/roditelj može samo narušiti njihov odnos, smanjiti djetetovo samopouzdanje, želju za učenjem i pronalaženjem novih informacija te motivaciju za istraživanjem. Dijete će se prepustiti roditeljevim zahtjevima te će ih iz ljubavi i poštovanja htjeti ispuniti sve dok dijete neće shvatiti da se on i njegovi interesi i potrebe ne zadovoljavaju, a nakon toga će izrazito početi pokazivati negativne vrste ponašanja, odbacivanje i demotiviranost. Isto tako, etiketiranje može imati negativne posljedice i na samo samopouzdanje djeteta jer ono može umisliti da je posebnije nego ostala djeca, pa samim time se može drugačije ponašati u društvu svojih vršnjaka što bi dovelo do toga da ih djeca počinju izbjegavati i isključivati iz socijalnih interakcija.

Osim negativnih posljedica na etiketiranje darovite djece, negativne posljedice mogu imati djeca koja su darovita, a nisu prepoznata od strane odraslih osoba (roditelja i odgojitelja) i stručnih suradnika u vrtiću. Autorica Čudina-Obradović (1990) govori kako su najčešće neprepoznata darovita djeca ona koja spadaju u kategoriju djece s razvojnim nedostatkom, djeca iz nepovoljne obiteljske situacije, djeca migranata, djeca koja funkcioniraju ispod svojih mogućnosti te nadarene djevojčice. Djeca s razvojnim nedostatkom su djeca koja najčešće imaju fizičku poteškoću/hendikep, djeca s poteškoćama u učenju, psihomotorno slabije razvijena ili nerazvijena djeca te djeca s emocionalnim poteškoćama. Darovitu djecu ove skupine okolina teže prepoznaje jer većina odraslih osoba se fokusira na njihov nedostatak i poteškoću, a okolišna niska očekivanja od ove djece afirmiraju se i na dječje samopouzdanje i razvoj. Djeca iz nepovoljne obiteljske situacije suočena su sa smanjenim zadovoljavanjem materijalnih, emocionalnih i socijalnih potreba iz čega proizlazi smanjeno korištenje sposobnosti i potencijala, a samim time i negativna percepcija o sebi i okolini. Djeca migranata su djeca koja dolaze iz drugačije i različite kulture. Zbog dolaska djeteta iz druge kulture, kultura u koju su došli često umanjuju njihove sposobnosti i znanja pri čemu ih svrstavaju ispod razine svojih vršnjaka. Osim njih, postoje i djeca koja funkcioniraju ispod svojih mogućnosti su ona djeca koja ne pokazuju neke od karakteristika darovite djece (lako i uspješno učenje) stoga ih je jako teško identificirati. Razlog tome je što takva djeca imaju negativnu sliku o sebi i nisko samopouzdanje te ne žele sudjelovati u aktivnostima koje im se nude, a u onima u kojima sudjeluju imaju niska očekivanja prema sebi te umanjuju svoje sposobnosti. Jednako tako, nadarene djevojčice je teško uočiti zbog visoko razvijenih sposobnosti među djevojčicama, one su više fokusiranje na zadovoljavanje uspjeha koji se očekuju od njih, a manje su orijentirane na usavršavanje i dublje proučavanje svojih interesa.

4.3. Programi za darovitu djecu u odgojno-obrazovnim ustanovama i izvan njih

Autorica Cvetković-Lay (2010) govori o nekoliko vrsta programa poticanja darovitosti u predškolskoj dobi. Prvi je prošireni program s produbljenim sadržajima koji su usklađeni s dječjim interesima, sposobnostima, sklonostima i mogućnostima. Provode ih odgojitelji u redovitom odgojno-obrazovnom programu. Drugi program je dodatan program koji se organizira u manjim skupinama za darovitu djecu s sličnim sposobnostima i interesima, a provode ga odgojitelji. U tom programu najčešće djeca rade na projektima, svoje vrijeme provode u igri s zahtjevnijim didaktičkim igračkama te na multimedijском računalu. Treći program je organiziran na način da potiče i razvija specifična područja darovitosti. Taj program može biti kraći (npr. igraonica za darovitu djecu), može imati kraći specifičan program u koji su uključena djeca s sličnim talentom, sposobnostima i interesima, a u to ubrajamo: glazbene programe, likovne programe, športske programe, jezične programe, kreativne programe). Ovakvu vrstu programa provode odgojitelji koji imaju dugogodišnje iskustvo u radu s darovitom djecom te dodatno su obrazovani za rad s darovitom djecom.

Cilj programa za darovitu djecu temelji se na zadovoljavanju dječjih potreba kako bi svojim sposobnostima, učenjem, istraživanjem i suradnjom mogli postići svoj potencijal te najbolje rezultate (Yahnke Walker, 2007). Programi bi trebali sadržavati zadatke i aktivnosti koji će potaknuti djetetove misaone procese i divergentno mišljenje te razvijati njegove sposobnosti. Darovitoj djeci treba ponuditi igre i aktivnosti koje potiču njegovu znatiželju, razmišljanje, kreativno učenje i mišljenje (Cvetković-Lay, Sekulić Majurec, 2008). Osim toga, u programima za darovitu djecu vrlo je važno raditi na djetetovoj samosvjesnosti jer velike razlike između njegovog razmišljanja o sebi, njegovih emocija i intelektualnih sposobnosti mogu ih dovesti do disbalansa te neslaganja sa okolinom u kojoj žive (Cvetković-Lay, 2010).

Osim obogaćenog odgojno-obrazovnog programa u vrtićima, djeci će uvelike pomoći i izvanastavni programi. Jedan od takvih programa je „Bistrići“ kroz koji se pomaže darovitoj djeci i njihovim roditeljima tako što im pruža potporu i stručnu pomoć te provodi kvalitetan rad s darovitom djecom uz organizirane radionice, igraonice, seminare i individualne savjete.

4.4. Poticajne igre i aktivnosti

Jedna od najvažnijih aktivnosti djeteta za njegov socijalni, intelektualni, emocionalni i fizički razvoj je igra. Djeca kroz igru uče kako razumjeti sebe, druge i svijet u kojem žive. Kroz igru, djeca pokazuju svoj unutarnji svijet tj. svoje strahove, veselje, tugu, frustraciju, znatiželju i ostalo. Djeca tijekom igre uče i razvijaju svoje sposobnosti te je to njihov najprirodnije sredstvo istraživanja okoline u kojoj žive (Gjurković, Knežević, Borić, 2016.). Poticajne igre, aktivnosti i projekti u suradnji s darovitom djecom ovise o njihovim interesima, dobi i sposobnostima.. Tijekom trajanja igre, aktivnosti i pokusa potrebno je omogućiti darovitoj djeci da oni sami istražuju, pronalaze nove načine, dolaze do rješenja i stvaraju nova iskustva.

Teme igara, aktivnosti i projekata ovise o tome na koje sposobnosti darovitog djeteta želimo utjecati i razvijati ga. Aktivnosti mogu biti za razvoj socijalne kompetencije, logičko razmišljanje, jezične sposobnosti, sportske sposobnosti, muzikalnost, likovnost i kreativnost.

Aktivnosti za razvoj socijalne kompetencije uglavnom se igraju na taj način da potiču djecu na interakciju. Stoga, društvene igre, igre u kojima sudjeluje više igrača te u kojima jedan igrač ovisi o drugome svakako doprinose razvoju socijalne kompetencije.

Aktivnosti za razvoj logičkog razmišljanja moraju biti tako sastavljene da djetetu predstavljaju izazov no ne smiju biti nerješive. To su igre s brojevima, razmišljanja i zaključivanja, igre u kojima je bitno planiranje slijedećeg poteza (i uzročno-posljedičnih veza), razni eksperimenti, mozgalice i sl.

Aktivnosti za razvoj jezične sposobnosti uključuju čitanje bajki/stripova/pripovijetki, igre riječima, igre u kojima dijete stvara novu priču, igre slovima, igre pisanja, igre rime, igre u kojima se potiče govor i izražavanje i sl.

Aktivnosti za razvoj sportske sposobnosti uključuju igre kretanja u prirodi i u zatvorenom prostoru koje uključuju osnovne motoričke pokrete (trčanje, skakanje, provlačenje, podvlačenje ...), sportski dan, igre s loptom, obručima, špagama i drugim rekvizitima.

Aktivnosti za razvoj muzikalnosti uključuje slušanje glazbe, analiziranje glazbe po ritmu, glasnoći, metru, instrumentima u skladbi, istraživanje različitih zvukova, sviranje instrumenata i sl.

Aktivnosti za razvoj likovnosti uključuju crtanje i slikanje različitim tehnikama, različite oblike, po različitim strukturama. Dijete može crtati nešto što je vidljivo okom, apstraktno i iz mašte.

Aktivnosti za razvoj kreativnosti uključuju slikanje, ples, glumu i sl. One potiču i razvijaju dječju maštu te u njima djeca imaju potpunu slobodu kreiranja. Kreativnost se može razvijati tako da dijete samostalno izrađuje i ukrašava neki predmet, igre zamišljanja, igre u kojima djeca od predmeta koje imaju trebaju napraviti novu igračku, stvaranje nove priče/stripa, i sl.

Svim ovim aktivnostima sudjelujemo u poticanju dječjeg razvoja sposobnosti i iskustva. Prilikom ovih aktivnosti djeca postavljaju pitanja, razvijaju divergentno razmišljanje te stvaraju

mnoštvo različitih ideja što potiče njihovu kreativnost i maštu. Isto tako, djeca grade svoju znatiželju, uče preuzimati rizik te razvijaju hrabrost i otvorenost prema svijetu (Cvetković-Lay i Pečjak, 2004) .

5. ZAKLJUČAK

Darovita djeca, isto kao i ostala djeca, imaju svoje individualne interese, potrebe, načine učenja i istraživanja. Ono što razlikuje darovito dijete od ostale djece iste dobi jest brzina učenja i usvajanja novih znanja, bolja primjenjivost naučenog tijekom igre, rješavanja zadataka i sl., visoka razina motivacije za učenje i rješavanje zadataka, fokusiranost na detaljima. Uz pomoć visoko razvijene kreativnosti stvaraju nove i drugačije ideje, rješavaju zadatke na svoj način te njihove inovacije su originalne i drugačije od već viđenog. Zbog njihovih visoko razvijenih sposobnosti imaju mogućnost ostvarivati nadprosječne rezultate te svoje potencijale razviti višu razinu od prosječnog djeteta. Prilikom rješavanja zadataka žele, njihova koncentracija i fokusiranost traje sve dok ne dođe do rješenja, a ukoliko ne dođe pokazuje visoku frustraciju te manjak samopouzdanja. Negativna ponašanja darovito dijete može pokazivati i tijekom boravka

u predškolskoj skupini prilikom aktivnosti koje nisu u krugu njegovog interesa, prilikom zadataka koje već zna riješiti te ne predstavljaju mu izazov ili prilikom zadataka koje je već rješavao. Dijete će u takvim situacijama pokazivati negativne vrste ponašanja (ljutnju, dosadu, frustriranost) te će odbijati suradnju i uključenost u takvim aktivnostima. Stoga, djetetu se treba omogućiti poticajno okruženje koje će potaknuti razvoj njegovih sposobnosti, povećati motivaciju i želju za istraživanje i učenjem. Isto tako, veliku ulogu u djetetovom okruženju ima i odgojitelj koji je svakodnevno u odgojnoj skupini s njim. Odgojiteljeva odgovornost je educirati se na području darovitosti i stjecati iskustva s darovitom djecom kako bi omogućio darovitom djetetu što kvalitetniji odgojno-obrazovni program u kojem će se dijete razvijati u cijelosti. Takav odnos odgojitelja i darovitog djeteta može omogućiti djetetu razvijati svoje potencijale što će se odraziti i na doprinos darovitog djeteta društvu svojim kreativnim inovacijama koje mogu mijenjati svijet na bolje.

LITERATURA

- Adams, K. (2007). *Probudite genijalca u svojem djetetu*. Zagreb: Profil International d.o.o.
- Cvetković-Lay, J. (1995). *Ja hoću i mogu više*. Zagreb: Alinea
- Cvetković Lay, J., Sekulić Majurec, A. (1998). *Darovito je, što ću s njim*. Zagreb: Alinea
- Cvetković Lay, J. (2002). *Darovito je, što ću sa sobom*. Zagreb: Alinea
- Cvetković Lay, J., Pečjak, V. (2004). *Možeš i drukčije: priručnik s vježbama za poticanje kreativnog mišljenja*. Zagreb: Alinea
- Cvetković Lay, J., Sekulić Majurec, A. (2008). *Darovito je što ću s njim*. Zagreb: Alinea
- Cvetković-Lay, J. (2010). *Kad bi se njih pitalo*. Zagreb: Alinea
- Čudina-Obradović, M. (1990). *Nadarenost: razumijevanje, prepoznavanje, razvijanje*. Zagreb: Školska knjiga

- Galbraith, J. (2007). *Kako prepoznati darovito dijete: savjeti roditeljima da prepoznaju i potaknu darovitost svog djeteta*. Zagreb: Veble commerce
- Gjurković, T., Knežević, T., Borić, J. (2016). *Unutarnji svijet darovite djece*. (<https://udrugaproventus.org/wpcontent/uploads/2018/09/P_Unutarnji-svijet-darovite-djece-v5-PRINT.pdf>, pristupljeno 16.7.2019.).
- Hüther, G., Hauser, U. (2015). *Svako je dijete darovito*. Split: Harfa
- Koren, I. (2002): Prilagođavanje identifikacijskih postupaka suvremenim koncepcijama darovitosti. U: Vrgoč, H. (ur.) *Poticanje darovite djece i učenika* (str. 17-37). Zagreb: Hrvatski pedagoško-književni zbor.
- von Krafft, T., Semke, E. (2008). *Kako otkriti i potaknuti darovitost*. Zagreb: Mozaik knjiga
- Pellerey, M. (2007). Poučavati i naučiti kompetencije. *Kateheza*, 29 (3). 256-263.
- Siročić-Pleić, R. (2008). *Kako darovitoj djeci olakšati život*. Đakovo: Tempo
- Stevanović, D., Kuralić-Čišić, L. (2017). *Razvoj kreativnosti i prevencija poremećaja u ponašanju (djece predškolske dobi)*. Lukavac: JU Javna biblioteka
- Walker, S. Y. (2007). *Darovita djeca: vodič za roditelje i odgajatelje: kako razumjeti, podržati i potaknuti vaše darovito dijete*. Zagreb: Veble commerce
- Tatalović Vorkapić, S. i Puž, J. (2018). *Značajke socioemocionalne dobrobiti i pozitivnog mišljenja kod darovite djece*. *Školski vjesnik*, 67 (1), 94-107.

Kratka biografska bilješka

OSOBNI PODACI

Ime i prezime: Irena Buden

Datum rođenja: 30.10.1995.

Mjesto rođenja: Zagreb, Hrvatska

OBRAZOVANJE

Osnovna škola Matije Gupca (2002.-2007.)

Osnovna škola Špansko-Oranice (2008.-2010.)

Obrtnička škola za osobne usluge, smjer kozmetičar (2010.-2013.)

Pučko otvoreno učilište, smjer tehničar nutricionist (2013.-2014.)

Učiteljski fakultet sveučilišta u Zagrebu, rani i predškolski odgoj i obrazovanje, Čakovec (od 2016.)

Izjava o samostalnoj izradi rada

Ovime potvrđujem da sam osobno napisala rad:

i da sam njegova autorica.

Svi dijelovi rada, nalazi ili ideje koje su u radu citirane ili se temelje na drugim izvorima (mrežni izvori, udžbenici, knjige, znanstveni, stručni ili popularni članci) u radu su jasno označeni kao takvi te adekvatno navedeni u popisu literature.

Ime i prezime: _____

Datum: _____

Izjava o odobrenju za pohranu i objavu ocjenskog rada

kojom ja **Irena Buden**, OIB: **00650836056**, student Učiteljskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, kao autor ocjenskog rada pod naslovom: **<Darovita djeca u sustavu predškolskog odgoja>**, dajem odobrenje da se, bez naknade, trajno pohrani moj ocjenski rad u javno dostupnom digitalnom repozitoriju ustanove Učiteljskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i Sveučilišta te u javnoj internetskoj bazi radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu, sukladno obvezi iz odredbe članka 83. stavka 11. *Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju* (NN 123/03, 198/03, 105/04, 174/04, 02/07, 46/07, 45/09, 63/11, 94/13, 139/13, 101/14, 60/15).

Potvrđujem da je za pohranu dostavljena završna verzija obranjenog i dovršenog ocjenskog rada. Ovom izjavom, kao autor ocjenskog rada dajem odobrenje i da se moj ocjenski rad, bez naknade, trajno javno objavi i besplatno učini dostupnim:

a) široj javnosti

b) studentima i djelatnicima ustanove

c) široj javnosti, ali nakon proteka 6 / 12 / 24 mjeseci (zaokružite odgovarajući broj mjeseci).

*Zaokružite jednu opciju. Molimo Vas da zaokružite opciju a) ako nemate posebnih razloga za ograničavanje dostupnosti svog rada.

Vrsta rada: a) završni rad preddiplomskog studija

b) diplomski rad

Mentor/ica ocjenskog rada: _____

Naziv studija: _____

Odsjek _____

Datum obrane: _____

Članovi povjerenstva: 1. _____

2. _____

3. _____

Adresa elektroničke pošte za kontakt: _____

Mjesto i vrijeme:

(vlastoručni potpis studenta)

U svrhu podržavanja otvorenog pristupa ocjenskim radovima trajno pohranjenim i objavljenim u javno dostupnom digitalnom repozitoriju ustanove Učiteljskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, ovom izjavom dajem pravo iskorištavanja mog ocjenskog rada kao autorskog djela pod uvjetima *Creative Commons* licencije:

1) CC BY (Imenovanje)

2) CC BY-SA (Imenovanje – Dijeli pod istim uvjetima)

3) CC BY-ND (Imenovanje – Bez prerada)

4) CC BY-NC (Imenovanje – Nekomercijalno)

5) CC BY-NC-SA (Imenovanje – Nekomercijalno – Dijeli pod istim uvjetima)

6) CC BY-NC-ND (Imenovanje – Nekomercijalno – Bez prerada)

Ovime potvrđujem da mi je prilikom potpisivanja ove izjave pravni tekst licencija bio dostupan te da sam upoznat s uvjetima pod kojim dajem pravo iskorištavanja navedenog djela.

(vlastoruční podpis studenta)